

PVN atskaitīšana – neierobežojamas tiesības

Tiesības uz pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk tekstā – PVN) atskaitīšanu ir tiesu praksē vairākkārt atzīts pamatprincips kopējā PVN sistēmā, kuru nevar ierobežot un kurš izlietojams nekavējoties. Iedibinātās nodokļu sistēmas mērķis ir pilnībā atbrīvot uzņēmēju no PVN, kas tam jāmaksā vai ko tas samaksājis saistībā ar visu savu saimniecisko darbību.

Lai gan minētās tiesības tiek atzītas par pamatprincipu, kas nebūtu ierobežojams, praksē bieži vien uzņēmēji saskaras ar situācijām, kurās par tiesībām uz priekšnodokļa atskaitīšanu ir sīvi jācināšas ar nodokļu administrāciju, tostarp tiesā.

Visbiežāk atteikt PVN atskaitīšanu nodokļu administrācija lemj gadījumos, kad rodas šaubas par rēķiniem, kurus izrakstījuši sadarbības partneri. Ja rēķins ietver PVN un uz tā

Jānis Jurkāns, zvērināts advokāts

tiek balstītas tiesības nodokļa atskaitīšanai, bet neapstiprinās, ka pakalpojumu faktiski snieguši konkrēti sadarbības partneri, tad nodokļu administrācija redz pamatu priekšnodokļa neatgriešanai. Gadījumi, kad uzņēmumi pārsūdz nodokļu administrācijas lēmumu, nav retums ne Eiropas Savienības tiesās, kas sniedz skaidrojošus prejudiciālos nolēmumus normu pie-

mērošanā, ne Latvijas tiesu praksē, kas lietu izskata pēc būtības.

Saskaņā ar Eiropas Savienības tiesas atziņām apstākļi, ka uzņēmumam sniegto pakalpojumu nav sniedzis rēķinā norādītais piegādātājs vai tā apakšuzņēmējs vai arī dokumentus parakstījušo personu identitāte ir izrādījusies nepatiesa, nav pietiekams, lai tiktu atteiktas tiesības uz atskaitījumu. Atteikt tiesības uz atskaitīšanu nodokļu maksātājam var tikai tad, ja, ņemot vērā objektīvus elementus, ir konstatēts, ka nodokļu maksātājs zināja vai viņam bija jāzina, ka viņš piedalās darījumā, kas ir iesaistīts PVN izkrāpšanas shēmā. Rēķina saņēmēja novērtējums ir izšķirošs, lai atzītu, ka rēķina saņēmējam ir tiesības uz priekšnodokļa atskaitīšanu, kas faktiski noticis, bet ne ar rēķinā norādīto personu.

Arī Latvijas tiesu prakse ir pārņēmusi minētās atziņas, atzīstot, ka valsts var noteikt saprātīgus pasākumus, lai nodokļa maksātājs nesaskartos ar krāpšanu vai nepiedalītos tajā. Latvijā šādi pasākumi aptver: 1) nodokļa maksātāja pienākumu pārliecināties, vai darījuma partneris ir reģistrēts attiecīgajos reģistros un nav izslēgts no tiem; 2) vai preču pavadokļiem dokumentu formas izsniedzis Valsts ieņēmumu dienests. Savukārt likumi neprasa nodokļa maksātājam pārliecināties:

- 1) vai darījuma partneris patiesām atrodas juridiskajā adresē;
- 2) vai darījuma partnerim pieder preces, ko tas pārdod;
- 3) vai darījuma partneris izmanto paša transportu apliekamo darījumu veikšanai vai iznomā to;
- 4) vai darījuma partnerim ir

darbinieki un vai par tiem tiek veiktas sociālās iemaksas; 5) vai darījuma partneris ir izpildījis savus nodokļa maksātāja pienākumus utt.

Senatore Jaurīte Briede kāda sprieduma ietvaros norāda, ka ir nošķirami divi gadījumi:

- 1) darījums nav noticis (tas ir tikai «uz papīra»);
- 2) darījums ir noticis, bet, iespējams, darījuma partneris vai vēl iepriekš citi darījuma partneri ir rīkojušies negodīgi (krāpnieciski vai ļaunprātīgi). Tiesai jāpārbauda, vai konkrētais nodokļu maksātājs zināja vai tam vajadzēja zināt par krāpšanas vai ļaunprātību. Jāsecina, ka Eiropas Savienības Tiesu prakse ir būtiski ietekmējusi arī Latvijas nacionālo tiesu praksi, pārņemot un piemērojot savos spriedumos Eiropas Savienības tiesas norādītās atziņas. Valsts ieņēmumu dienesta iebildumiem, kas pamato tiesī-

bas liegt PVN atgriešanu, ir jābūt motivētiem un pamatotiem. Valsts ieņēmumu dienestam ir jāspēj pierādīt, ka persona, kura vēlas īstenot tiesības uz PVN atgriešanu, ir zinājusi, ka ir iesaistīta PVN shēmā, un rīkojusies ļaunprātīgi vai arī tai vajadzēja zināt, ka darījumi ir fiktīvi ar mērķi iegūt tiesības atgriezt PVN.

Savukārt personai, kura vēlas īstenot minētās tiesības, ir jāspēj kļiedēt Valsts ieņēmumu dienesta pamatotās šaubas par personas negodprātību un iespējamu krāpšanu. Jāspēj pamatot, ka apstākļos, kādos notikusi darījuma izpilde, saprātīgai trešajai personai nevajadzēja rasties šaubām par PVN krāpšanu.

Jāpiebilst, ka krāpšana šajā jautājumā ne vienmēr nozīmē arī kriminālprocesu, jo Valsts ieņēmumu dienests var pierādīt krāpšanu arī administratīvā procesa ietvaros.